

ข่าวตอนต้นรัชกาลที่ ๓

ตามรายงานราชการอังกฤษ

พิมพ์ในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลหน้าพระศพ

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

ครบ ๗ วัน

ณวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ข่าวตอนต้นรัชกาลที่ ๓
ตามรายงานราชการอังกฤษ

แปลในราชบัณฑิตยสภา *

สำนักข้าราชการดิงคโปร์

แจ้งความมายัง เอ. อาร์. คัปเบช ผู้แทนเลขาธิการของรัฐบาล
ณเกาะปริงซ์ออฟเวดส์ให้ทราบ

ข้าพเจ้าขอส่งคำแนะนำพร้อมหนังสือ ๒ ฉบับ คือคำแนะนำ
จดหมาย มีคเตอร์ กัดดัช ฉบับ ๑ คำแนะนำแปลจดหมายพระคลัง
หรือเด็บบัดว่าการต่างประเทศฉบับ ๑ คำแนะนำ ๒ ฉบับนั้นมีข่าวใหม่
ที่สุดมาจากสยาม กำบังอังกฤษชื่อ “คาโรไลน์” ออกจากกรุงเทพฯ
เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ในเวลาที่เรือออกน่านเมืองสงขลวยุ และ
ตามที่สังเกตได้ เห็นว่ารัฐบาลสยามแสดงให้เห็นความร้อใจเป็นอันมาก
ที่จะระงับมิให้เกิดวิวาณกับเรา

ข้าพเจ้ามเกยรตเป็น ๑ ด ๑

เอ. กรอเฟ็ด

ข้าราชการดิงคโปร์

วันที่ ๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๒๕ (พ.ศ. ๒๓๖๘)

* กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงแปล

กำนันคาโรไลน์เล่นอยู่กลางทะเล

วันที่ ๒ กันยายน ค.ศ. ๑๘๒๕ (พ.ศ. ๒๓๖๘)

แจ้งราชการมายัง มิคเคอร์ เอ.ครอเฟ็ด ผู้รักษาราชการณสิงคโปร์
ให้ทราบ

เรือคาโรไลน์มาถึงสยามเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม นำจดหมาย
ของท่านมาให้ข้าพเจ้าฉบับ ๓ ลงวันที่ ๒ เดือนเดียวกัน ข้าพเจ้าขอ
ขอบใจท่านเป็นอย่างมากที่กล่าวขอร้องการงานที่ข้าพเจ้าได้ทำไปแล้ว ข้าพเจ้า
ขอให้เป็นที่พอใจท่านว่า ถ้าข้าพเจ้ายังมิได้ทำการดูตัวไปมาก ก็หาใช่
เพราะไม่เต็มใจกระทำไม่ การที่จะวางตนเป็นไมตรีกับชนเช่นนี้ (ไทย)
หาใช่การง่ายไม่ ถ้ายิ่งจะคิดตกลงเรื่องการอะไรที่เป็นประโยชน์ ก็ยิ่ง
ยากหนักขึ้น แต่การที่จะตกลงอะไรเช่นว่าน ข้าพเจ้ายังหาได้รบอำนาจ
มอบหมายมาไม่ ถึงกระนั้นข้าพเจ้ายกยุดที่จะกล่าวได้ว่า ข้าพเจ้าได้ทำ
สำเร็จแล้วในการยังตนให้เป็นที่พอใจของไทย และได้ทำให้ ไทยพอใจชน
ชาติเดียวกับข้าพเจ้าทั่ว ๆ ไปด้วย

ตั้งแต่ข้าพเจ้าเขียนจดหมายถึงท่านคราวที่แล้วมา ก็ไม่ค่อยทราบ
อะไรในทางการเมืองที่ควรจะนำมากล่าวได้ ทว่าไทยได้ยกเด็กมาจาก
สงครามพม่าในตอนต้นเดือนเมษายน เพื่อจะมาในงานถวายพระเพลิง
พระศพพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน การเตรียมและการทำพระเมรุ
ถวายพระเพลิงนั้น รัฐบาลและประชาชนทำกันแทบจะไม่เว้นว่าง จน
ไม่มีเวลาจะคิดถึงอะไรที่สำคัญนอกกว่านั้น การที่เรียกกองทัพกลับนั้น

ก็เพราะจำเอนพระราชการผู้ใหญ่ทั้งหลายจะต้องมาถวายพระเพลิง เพราะ
 ในการนั้น ข้าราชการผู้ใหญ่ทุกคนมีหน้าที่จะเพาะตัว และทหารก็จะต้อง
 มารักษาเหตุการณ์ นอกจากนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่าความเกรงการจลาจล
 ก็น่า เพราะมีคนเป็นอันมากเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินปัจจุบันเป็นผู้แย่งราช
 สมบัติ พระองค์จึงไม่เป็นที่นิยมชมชื่นของคนมากนัก การถวาย
 พระเพลิงนั้นเริ่มเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน มีงานถึง ๙ วัน ตลอดงานนั้น
 มีความเรียบร้อยดีมาเสมอ และข้าพเจ้าควรกล่าววาพชนั้นประกอบด้วย
 ด้ภาพเกิดขงเกตา และดำเรื่อไปปราศจากเหตุฉุกฉิน กอนที่ทพยกกถับ
 มานนโจษกนว่า นายทพคน ๑ ชื่อพระยาพิพัฒน์ได้รับคำสั่งว่าเมื่อยกถับ
 มาถึงทพองกฤษ ก็ให้แวะไปรับคำสั่ง (รายงานตัว) ต่อแม่ทพองกฤษ
 พระยาพิพัฒน์ไม่ทำคาม พระเจ้าแผ่นดินกรวมมากจนถึงทรงกำหนดว่า
 เมื่อพระยาพิพัฒน์กลับมาถึงให้คิดครุชะตั้งไปให้แม่ทพองกฤษ เป็นพยาน
 ว่า พระเจ้าแผ่นดินมีพระทัยจะเข้าร่วมสงครามกับอังกฤษจริง ๆ ส่วน
 พระยาพิพัฒน์นั้นเมื่อยกลับมาถึงบ้านไม่กวนกตตายเอง และไฟไหม้บ้านเผา
 ทงศ์พและสมบัติทงศ์น นอกจากนั้นยังมีพระยาชุมพรอีกคน ๑ เป็น
 เจ้าเมืองชอเดยวกัน ได้กระทำการหมิ่นประมาทคนอังกฤษพวก ๑ พระเจ้า
 แผ่นดินจึงตรัสตั้งให้เรียกมากรุงเทพฯ แล้วจำใช้ตรวนไว้ พระเจ้า
 แผ่นดินทรงพระวิตกว่า การหมิ่นประมาทนั้นอาจเกิดเหตุร้ายฉาน จึง

* เป็นคำลือในพวกฝรั่งเวลานั้น จนถึง เซอร์ เฮนรี เบอร์นี ผู้เป็นทูตจำทูต
 อุปราชสาสนมาแต่อินเดีย เมื่อเขียนรายงานขึ้นต่อรัฐบาลของเขาในเรื่องที่มากกรุงเทพฯ ฯ
 โดยเพียรจะทำหนังสือสัญญากับไทย ก็มีความขื่อนี้

ครัสให้พระยาไกรพระคดงวงหน้า รับไปยังสำนักแม่ทัพณย่างกุ้งให้ไป
 ขอร้องในเรื่องหมิ่นประมาท และบางที่จะให้จัดการอย่างอื่นด้วย เมื่อ
 ข้าพเจ้าออกจากกรุงเทพฯ ฯ พระยาไกรยังหาได้กลับไม่ ราชการไทย
 อื่น ๆ ได้เคยไปณสำนักแม่ทัพตียงแล้ว และเมื่อกลับมากได้
 ดำเนินการ คำนับและ ความเรียบร้อยแห่งกิจการทั้งปวงที่ดำเนินไปใน
 ค่ายอังกฤษ เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ในกรุงเทพฯ ฯ ได้รับจดหมาย ๔ ฉบับ
 ลงนาม เช่นรี เบอริ น สลักหลังถึงนายทหารผู้บังคับการอยู่ในที่ต่าง ๆ
 เช่นรี เบอริ น น ปรากฏว่าออกเที่ยวตรวจราชการในหัวเมืองต่าง ๆ
 ซึ่งได้จากพะม่า และเมื่อไปถึงที่ระดวกแห่ง ๑ ก็ได้เขียนจดหมายเหล่านั้น
 แล้วมอบให้แก่บุคคลคน ๑ ผู้อยู่ในฐานะซึ่งคิดว่าควรจะมอบไปได้ ผู้นั้น
 รับว่าจะส่งจดหมายทั้ง ๔ ฉบับไปยังผู้รับในที่ต่าง ๆ แต่มิได้ส่งไป รวม
 ส่งไปยังกรุงเทพฯ ฯ ทงต้น ในกรุงเทพฯ ฯ ได้เบ็ดจดหมายอ่านและคัด
 สำเนาไว้ ในจดหมายนั้นขอความแต่เพียงว่า ได้ไปในที่ต่าง ๆ พบ
 เห็นอะไรบ้าง และกำชับนายทหารผู้บังคับการอยู่ในที่ต่าง ๆ ว่า เมื่อ
 พบปะกับไทยก็ให้แต่คงอชฌาศัยไมตรีอย่างคตที่สุด พระเจ้าแผ่นดินสยาม
 ทรงทราบความในจดหมายนั้นก็โปรดพระทัย แต่จดหมายเหล่านั้นจะส่งไป
 ไหนหรือคกอยู่ในที่ใดข้าพเจ้าหาทราบไม่

ก่อนข้าพเจ้ามาจากกรุงเทพฯ ฯ หลายอาทิตย์ ได้มีข่าวมาณที่นั้น
 จากแดนสงครามว่า อังกฤษกับพะม่าได้รบกันหลายครั้ง อังกฤษชนะ
 ทุกครั้ง ในครั้งหนึ่งแม่ทัพใหญ่ของพะม่าเสียชีวิต และอังกฤษยกเข้าไป

ข้าพเจ้าเองก็ได้เห็นความตั้งใจนั้น ในคราวที่ข้าพเจ้ากลับไปสยามเที่ยว
 หลงนี้ และข้าพเจ้าหวังใจว่า ข้าพเจ้าและผู้อื่น ๆ ที่ไปกับข้าพเจ้าได้
 ประพฤติเป็นที่พอใจพระคตัง พระคตังตอบทันทีว่าเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้า
 ได้ขอต่อพระคตังให้อำนวยประโยชน์แก่การค้าขายของเรามาก เป็นต้นว่า
 ลดเก็บภาษีปากเรือ เรืออังกฤษซึ่งเข้าไปสู่อ่าวสยามกว่าครึ่ง ๓ ใน ๑๒
 เดือน พระคตังตอบว่าเป็นธรรมเนียมต้องเก็บภาษีปากเรือทุกเที่ยวที่เรือเข้า
 ไปในอ่าว และเรือดำเภาก็เก็บเช่นนั้นเหมือนกัน พระเจ้าแผ่นดินคงจะไม่
 โปรดให้เปลี่ยนธรรมเนียมเป็นแน่ ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่ออังกฤษทำศึกกับ
 พระม่าเสร็จแล้ว บางทีจะเต็มใจแบ่งดินแดนที่ติดต่อกับสยามบ้าง
 ถ้าเช่นนั้นบางทีพระเจ้าแผ่นดินจะโปรดให้เปลี่ยนธรรมเนียม
 ในทางที่เป็นประโยชน์แก่การค้าขายของอังกฤษบ้าง พระคตังนั่งอยู่ครู่
 หนึ่งแล้วตอบว่า การจัดการบ้านเมืองเช่นที่วานหาไซกิจของพ่อค้าไม่
 ข้าพเจ้ามิได้พูดเรื่องนั้นต่อไป.

ในที่สุดข้าพเจ้าขอต่อพระคตังให้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า ได้รับข่าว
 ใหม่มาจากแดนสงครามอย่างไรบ้าง เพราะข้าพเจ้าอยากจะพาข่าวนั้นไป
 ด้วย พระคตังตอบว่า ไม่มีข่าวใหม่ ถ้ามีก็คงจะได้แจ้งให้ข้าพเจ้า
 ทราบแล้ว และพระคตังขอให้ข้าพเจ้าตอบมีศเคอรรครอบเพ็ดว่า พระเจ้า
 แผ่นดินได้มีพระราชโองการไปถึงแม่ทัพและเจ้าเมืองท่งปวง คือที่อยู่ต่อ
 แดนพระม่าเป็นต้น ว่าให้เตรียมไว้ให้พร้อม เพื่อกองทัพไทยทั้งหมดจะได้
 เขารวมกับทัพองกฤษเมื่อสิ้นฤดูฝน และให้เตรียมยานพาหนะทางต้นอัน
 หาได้ คือเรือและสัตว์พาหนะเป็นต้นสำหรับให้ทัพองกฤษใช้ อนึ่งพระคตัง

บอกแก่ข้าพเจ้าว่าในเซวอนนั (วันที่ ๒๐ เดือนก่อน) ได้รับข่าวว่ามี
เรือมาจากกตกตตา เพื่อแล้งไม้ครีต่อพระเจ้าแผ่นดินสยาม และเรือ
นั้นจะมาถึงในเร็ววัน

รายงานที่ข้าพเจ้าแจ้งต่อท่านในจดหมายนกด หรือขอความอื่น
ซึ่งข้าพเจ้าจะแจ้งให้ท่านทราบในเมื่อข้าพเจ้าไปถึงสิงคโปร์ก็ดี ถ้าเป็น
ประโยชน์แก่ท่าน หรือแก่ทางการ ซึ่งท่านมีหน้าที่ปฏิบัติอยู่ โดยความเต็มใจ
และเต็มกำลัง ข้าพเจ้าจะมีความยินดีขงนก.

เมื่อเรือคาโรไลนากลับถึงกรุงเทพ ฯ เทียวที่แถวบ้าน ของท่าน
หลายอย่าง ซึ่งท่านฝากไปให้พระคลังนนไตนาไปส่งเรียบร้อยหมด บนทุ่ง
๒ กระจบขกนนให้ความพอใจยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ

ข้าพเจ้าขอส่งบิลดออฟเดคิง และบายูชค่าใช้จ่ายให้แก่ท่านพร้อมกับ
จดหมายน เป็นจำนวนเงิน ๓๓๐ บาท ซึ่งข้าพเจ้าได้มอบให้บริษัทมอร์
กันสันเตอร์แอนโก เป็นผู้เก็บจากท่านโดยอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับเหรียญ
ดเปญ ๖๗ เหรียญ กับ ๖๐ เซนต์ ขอท่านได้จ่ายเงินนั้นเมื่อเขาไปซื้อรับ
อึ่งในเรือนมไม้กกลมอก ๕ ทอน ซึ่งนำมาตั้งขนเรือไม้ทนต์งในบิลดออฟ
เดคิง แต่จะต้องนำไปส่งอย่างเดียวกับสิ่งของที่มีในบิลดนน ไม้ ๕ ทอนน
พระคลังนำส่งให้แก่ข้าพเจ้าเอง ก่อนข้าพเจ้าลากลับ กล่าวว่าเป็นไม้
อย่างคเนื้อแข็งและเนื้อแน่น อาจจะใช้ให้ขนมนไคเหมอนหนอ่อน แหวน
ซึ่งท่านส่งไปให้พระคลังนน ข้าพเจ้าได้รับคนมาแล้ และข้าพเจ้าจะได้นำ
ให้แก่ท่านพร้อมกับหนังสืออื่น ข้าพเจ้าเชื่อว่าแหวนนนเป็นของจริง.

ข้าพเจ้าหวังว่าจะได้พบกับท่านใน ๒-๓ วันน ๆ ด ๆ ด ๆ

(ลงนาม) ยอน กิลลิสซ์

คำแปลจดหมายเจ้าพระยาพระคลัง (ภายหลังเป็นสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์) มีไปถึงมิสเตอร์ ยอน ครอปเฟ็ด ผู้รักษาราชการ (อังกฤษ) ณ สิงคโปร์ ในเดือนสิงหาคม ปีระกา สัปตศก พ.ศ. ๒๓๖๘ (ต้นรัชกาลที่ ๓) จดหมายเจ้าพระยาพระคลังเขียนเป็นภาษาไทย แล้วมีผู้แปลเป็นอังกฤษ คำแปลเป็นไทยในต้นแปลจากอังกฤษ อาจเพี้ยนกับภาษาไทยเดิมของเจ้าพระยาพระคลัง โดยถ้อยคำจำนวน แต่คงจะได้ความอย่างเดียวกัน

ข้าพเจ้าได้รับหนังสือของท่าน ซึ่งท่านให้กับคณบดีนายนเป็นผู้นำมาพร้อมกับกระจกเงาคู ๑ กับบนทองเหลืองบรรจุดินนิตละ ๑๒ ปอนด์คี่ ๑ ซึ่งเกาวนาเยเนรวาดแห่งเบงกอลส่งมาทุกเกล้า ๆ ถวาย ความจดหมายของท่านฉบับนี้ ข้าพเจ้าทราบด้วยความพอใจเป็นอันมากว่าอังกฤษคดีได้ อารกัณ (ยะไซ) และอาดัม ข้อความทั้งหลายในจดหมายของท่าน ที่สำคัญยิ่งก็คือชาวทองกฤษชนะพระมาหลายครั้ง กับทั้งของทุกเกล้า ๆ ถวายของเกาวนาเยเนรวาดแห่งเบงกอลด้วย ข้าพเจ้าได้นำชนกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทเป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยินดีรับของทุกเกล้า ๆ ถวาย และโปรดเกล้า ๆ ให้ข้าพเจ้าแจ้งให้ทราบไปยังท่านเกาวนาเยเนรवाद ว่าทรงขอบใจเป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพริกไทย ๖๐ หาบให้กับคณบดีนายนรับไปส่งต่อท่านเกาวนาเยเนรवादเป็นของตอบแทน

พระยามหาโยธาได้สนทนากับหัวหน้าราชการอังกฤษที่เกาะตะบัน แล้วยกจากที่นั่นไปตำบลเกียน* (Kean) ไปถึง โดยไม่มีภัยอันตราย เมื่ออยู่ที่เกียน (Kean) นั้นได้รับจดหมายจากหัวหน้าทัพอังกฤษที่ย่างกุ้งและเกาะตะบัน ขอให้ทำลายแคว้นพม่า แต่ไม่ให้ทำให้เกิดเดือดร้อนแก่ชาวเมืองซึ่งอยู่เรียบร้อย พระยามหาโยธาได้ทำเช่นนั้นจนพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อนสวรรคตจึงต้องกลับมากรุงเทพฯ เพราะเป็นธรรมเนียมที่จะต้องเข้ามาในงานพระบรมศพ เมื่อเสร็จการพระบรมศพแล้วก็ถึงฤดูฝน กองทัพของเราจึงยังยกไปทำการไม่ได้ เมื่อสิ้นฤดูฝนแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดไว้ว่า จะโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาโยธายกไปช่วยอังกฤษไปรบพม่าอีกครั้งหนึ่งในเดือนกุมภาพันธ์หรือพฤศจิกายน อนึ่งท่านมีประสงค์ ให้ฝ่ายเราจัดช่างควายแคว้นให้แก่แม่ทัพอังกฤษให้แม่ทัพอังกฤษใช้ จึงมีพระบรมราชโองการสั่งแก่ข้าพเจ้าให้ตั้งไปยังผู้ว่าราชการในหัวเมืองฝ่ายตะวันตกและฝ่ายเหนือให้หาสัตว์มอบให้ตามต้องการ

ข้าพเจ้า กระจงเงาและกตบงหา ซึ่งท่านกรุณาตั้งมาให้ข้าพเจ้านั้น ได้รับเรียบร้อยแล้ว และข้าพเจ้าขอลงของมาตอบแทนเพื่อแสดงความนับถือของข้าพเจ้า คือพริกไทย ๓๕ หาบ กับน้ำตาล ๓๐ หาบ

ตั้งวันที่กรุงเทพฯ ฯ วันที่ ๓ สิงหาคม ๑๘๒๕

(บัระกา สัปตศก พ.ศ. ๒๓๖๘)

* ตำบลนี้ผู้แปลไม่ทราบชื่อไทยเรียกอย่างไร